

Stanovisko VIA IURIS k návrhu Zásad sudcovskej etiky predložených na zasadnutie Súdnej rady dňa 17.12.2015

Na 37. zasadnutí Súdnej rady Slovenskej republiky, ktoré sa bude konať 17. – 18. decembra 2015 v Košiciach, je ako bod 3 programu predložený návrh Zásad sudcovskej etiky (ku dňu spracovania tohto stanoviska 14.12.2015 zverejnený ako jediný návrh Zásad sudcovskej etiky).

VIA IURIS sa analyticky venuje téme sudcovskej profesijnej etiky. Uvedenú tému považujeme za veľmi významnú jednak v kontexte disciplinárneho súdnictva, ale najmä v súvislosti s nízkou dôveryhodnosťou súdnictva. Ako vyplýva z medzinárodných odporúčaní a zásad sudcovskej etiky v zahraničí, potvrdenie princípov profesionálneho správania sudcov v kvalitnej úprave zásad profesijnej etiky posilňuje dôveru verejnosti. V etických kódexoch v zahraničí býva dôvera verejnosti v súdnictvo uvádzaná ako jeden z najkľúčovejších dôvodov definovania požiadaviek na správanie sa sudcu. Dôvera verejnosti je považovaná za základný kameň skutočnej sudcovskej nezávislosti. Vysoké nároky na správanie sa sudcov sú považované za nevyhnutnú kompenzáciu veľkej miery nezávislosti, ktorá bola sudcom poskytnutá.

Po štrnástich rokoch sudcovia na Slovensku opätovne pristupujú k definovaniu zásad sudcovskej etiky (ďalej aj „Zásady“). Etický kódex sudcov na Slovensku je 14 rokov starý dokument, nikdy nebol menený a svojim obsahom je nedostatočný, čo napokon vyústilo aj do prípravy návrhu nových Zásad sudcovskej etiky. Prijímanie nových Zásad je závažný a významný krok, ktorým môžu verejnosti vyslať pozitívny signál o vnímaní hodnôt, ktoré majú byť pre slovenské súdnictvo kľúčové. Po dôkladnom preštudovaní navrhnutých Zásad sudcovskej etiky však musíme konštatovať, že uvedený materiál je nedostatočný a vyžaduje si dopracovanie vo viacerých oblastiach. Dovoľujeme si vyjadriť naše presvedčenie, že navrhnuté zásady by v uvedenom znení nemali byť schválené.

K navrhnutým zásadám uvádzame nasledovné poznámky:

1. Štruktúru dokumentu považujeme za nevyhovujúcu. Uvedené nie je formálnou výhradou, ale pripomienkou, ktorá má vplyv na obsah a najmä na jeho následnú aplikáciu. V bode II. Zásad sú uvedené Všeobecné zásady, t.j. hodnoty sudcovskej práce, osobné kvality a povinnosti sudcu. V bode III. Zásad sú uvedené pravidlá etického správania sa sudcu vyplývajúce zo všeobecných zásad. Z uvedeného vyplýva, že Všeobecné zásady (t.j. kvality a hodnoty) sú uvedené izolovane od pravidiel správania sa, ktoré z nich vyplývajú. Jednotlivé hodnoty a kvality v bode II. Zásad sú uvedené bez bližšej definície, špecifikácie a tiež bez konkrétneho pravidla správania sa, ktoré z nich vyplýva, resp. ktoré má zabezpečiť ochranu uvedenej hodnoty.

Viaceré medzinárodné odporúčania a zásady sudcovskej etiky v zahraničí majú takmer totožnú štruktúru – obsahujú princípy, zásady a z nich vyplývajúce pravidlá. Štruktúra predkladaných Zásad je však úplne odlišná. Napríklad Správa Európskej siete súdnych rád (ENCJ Report) – Sudcovská etika obsahuje uvedenie hodnoty, vrátane jej definície a na ňu nadväzujú pravidlá správania sa¹. Etický kódex sudcov Litovskej republiky² uvádza zásadu a z nej vyplývajúce pravidlá správania sa.

¹ Napr. uvedenie hodnoty, jej definovanie za ktorými nasledujú pravidlá správania sa.

Rešpekt k druhým a schopnosť načúvať

Rešpekt a schopnosť načúvať stranám sporu, advokátom, administratívne personálu a kolegom sú vlastnosti, ktoré spoločnosť od sudcu automaticky očakáva. Rešpekt možno definovať ako úctivý ohľad venovaný osobám, zásadám a inštitúciám. V spojitosti so sudcovskými povinnosťami môže byť rešpekt vnímaný ako schopnosť sudcu brať do úvahy ako úlohy, tak aj dôstojnosť osôb zainteresovaných v súdnom spore, a to ohľaduplne a s úctou.

Počúvanie sa vníma ako schopnosť venovať pozornosť a zvážiť, čo hovoria druhí. V kontexte sudcovských povinností sa možno na počúvanie dívať ako na schopnosť sudcu venovať patričnú pozornosť interpretácii faktov a technickej argumentácii strán, obhajoby alebo administratívnych pracovníkov súdu.

<http://www.encj.eu/images/stories/pdf/ethics/encjreportjudicialethics20082009.pdf>

² <http://www.teismai.lt/en/the-judicial-ethics-and-discipline-commission/about-commission/>, (schválený Valným zhromaždením litovských sudcov 28. júna 2006)

Ako bolo uvedené vyššie, hodnoty a kvality by mali byť prepojené s konkrétnymi pravidlami správania sa. V návrhu Zásad predložených Súdnej rade SR sú však pravidlá obsiahnuté v samostatnom bode III., pričom z ich obsahu nie sú vždy jednoznačne priraditeľné ku konkrétnym hodnotám a kvalitám uvedeným v bode II. Pre aplikačnú prax a interpretáciu pravidiel je nápomocné, ak je zrejmé, akú hodnotu a kvalitu dané pravidlo chráni.

2. Ako bolo naznačené vyššie, v návrhu Zásad chýba aj zadefinovanie pojmov. Deklarované hodnoty a kvality by mali byť prepojené s konkrétnym obsahom v podobe definície, chápania príslušného pojmu. Obsahové vymedzenie uvedených pojmov, práve v kontexte s výkonom sudcovskej profesie, je bežnou súčasťou kvalitných kódexov alebo ich odporúčaní (Európska sieť súdnych rád, Bangalórske princípy³). Zrozumiteľná definícia pojmov je napokon potrebná aj pre konzistentný výklad Zásad.
3. Pravidlá etického správania sa sudcu tvoria jadro/podstatu zásad sudcovskej etiky alebo etických kódexov. Ako bolo uvedené vyššie, štandardná štruktúra uvedených dokumentov obsahuje princípy, zásady a pravidlá. Navrhované Zásady sudcovskej etiky však obsahujú iba uvedenie princíпов (hodnoty a kvality) a v bode III. Pravidlá etického správania sa sudcov, ktoré majú skôr charakter zásad. Chýbajú podrobnejšie pravidlá, ktoré by pomáhali ich aplikácii. Predložený návrh zásad teda považujeme za obsahovo nedostatočný a nešpecifický. Mnohé inštitúty profesijnej etiky sú tu naznačené, prípadne zhrnuté do jedného pravidla. Napríklad úprava nezávislosti sudcu, nestrannosti, slobody prejavu sudcu a publicity, sú upravené redukovanejšie, prípadne v rovnakej miere ako doterajšia úprava v Etickom kódexe sudcov na Slovensku a v zákone o sudcoch a prísediaciach (zák. č. 385/2000 Z.z.). Z obsahového hľadiska tak návrh nových Zásad neprináša takmer žiadnu pridanú hodnotu, posun z hľadiska kvality obsahu, a teda aj vyjasnenia viacerých dôležitých hodnôt deklarovaných v Zásadách. Návrh Zásad obsahuje 14 bodov pravidiel správania sa. Etický kódex sudcov na Slovensku z roku 2001, ktorý má byť predloženým návrhom Zásad po štrnástich rokoch nahradený, je dokonca obsiahlejší, obsahuje 18 pravidiel správania sa. Cieľom niekoľkoročnej aktivity sudcov a Súdnej rady SR by v prípade schválenia navrhovaného znenia Zásad bol krok späť, k redukcii, nešpecifickosti povinností. Návrh zásad síce obsahuje viac strán, tie však obsahujú aj úvodné ustanovenia, záruky za dodržiavania kódexu a záverečné ustanovenia s odkazom na texty iných dokumentov. Ako bolo uvedené vyššie, jadrom Zásad sudcovskej etiky, či etických kódexov sú zásady správania sa sudcov. Tie sú aj v porovnaní s medzinárodnými odporúčaniami obsahovo úplne nedostatočné.
4. Úpravu niektorých zásad považujeme za spornú z hľadiska možnej kolízie so zákonnou úpravou. Napríklad z ustanovenia § 30 ods. 10 zákona o sudcoch a prísediaciach vyplýva jednoznačné pravidlo zachovávať povinnosť mlčanlivosti, a to aj po zániku funkcie sudcu, o veciach, o ktorých sa dozvedel pri výkone funkcie, ak nebol tejto povinnosti zbavený podľa tohto zákona alebo osobou, v ktorej záujme túto povinnosť zachováva. Navrhované Zásady sudcovskej etiky uvádzajú, že sudca nesmie vedome a zámerne zverejňovať či využívať neverejné informácie, získané v rámci výkonu sudcovskej funkcie na žiaden iný účel nesúvisiaci s výkonom funkcie sudcu (zásada č.11). A zároveň, že sudca nesmie poskytovať žiadne verejné ani neverejné vyjadrenia, ktoré by mohli mať podstatnejší vplyv na výsledok prejednávanych vecí, na spravodlivý proces alebo pojednávanie, a tak vo verejnosti vyvolať dojem, že je zaujatý a neobjektívny (zásada č.8). Z uvedeného vyplýva obsahový posun od zákonom stanovenej povinnosti mlčanlivosti, t.j. mlčať o všetkom, o čom sa

³http://www.ajs.org/ethics/pdfs/bangalore_principles.pdf; V apríli 2003 sa Bangalóorskymi princípmi zaoberala Komisia OSN pre ľudské práva a boli predložené na posúdenie členským štátom, zodpovedajúcim orgánom OSN a Hospodárskej a sociálnej rade (ECOSOC). V júli 2006 Hospodárska a sociálna rada OSN schválila rezolúciu odporučení Komisiou OSN pre prevenciu kriminality a trestnú justíciu, v ktorej uznala Bangalórske princípy ako ďalší posun a doplnenie Základných princípov OSN o nezávislosti súdnictva. V súlade s tým ECOSOC vyzval členské štáty, aby prispeli k tomu, že ich vnútroštátne súdnictvo bude brať Bangalórske princípy do úvahy pri prehodnocovaní alebo vytváraní pravidiel ohľadom profesionálneho a etického správania členov justície.

dozvedel pri výkone funkcie (ak tejto povinnosti nebol zbavený) k povinnosti, pri ktorej musia byť kumulatívne splnené oba predpoklady vedomého a zámerného zverejnenia a využívania neverejných informácií. Zároveň podľa ďalšej zásady nesmie poskytnúť vyjadrenia, avšak iba vo väzbe na následok, že by tieto mohli mať podstatnejší vplyv na výsledok prejednávanej veci, na spravodlivý proces alebo pojednávanie. Ak sudca napríklad zverejní informáciu síce vedome, ale nie s konkrétnym zámerom, prípadne sa vyjadrí o veciach, o ktorých sa dozvedel počas výkonu funkcie, bez vplyvu na výsledok prejednávanej veci, avšak s možným dôsledkom pre iné záujmy, ktoré predmetom pojednania na súde nemusia byť, bude v zmysle návrhu v súlade so zásadami sudcovskej etiky, avšak môže konať v rozpore so zákonom. Na strane druhej má však sudca, rovnako ako každý občan, právo na slobodu prejavu. I keď funkcia sudcu prináša určité obmedzenia, ako konštatuje napr. Správa Európskej siete súdnych rád zdržanlivosť sudcov pri slobode prejavu nesmie sudcom slúžiť na ospravedlnenie, aby hľadali útočisko v symbolickej „slonovinovej veži“. Inak povedané, účasť sudcov v spoločenskej diskusii, najmä k otázkam týkajúcim sa výkonu spravodlivosti, je nanajvýš žiaduca a očakávaná a môže prispieť k zvýšeniu dôveryhodnosti justície. Návrh Zásad neobsahuje žiadne ustanovenia, ktoré by hranice slobody prejavu sudcu naznačovali pozitívne, t.j. ktoré by napríklad uvádzali oblasti, kde sa sudca môže bezpečne (v zmysle vyhnutia sa riziku disciplinárnej zodpovednosti) v rámci slobody prejavu pohybovať. Uvedené by bolo nanajvýš vhodné aj vzhľadom na nedávno intenzívne diskutované disciplinárne konania, z ktorých sa viaceré týkali prekročenia doposiaľ u nás nezadefinovaných hraníc slobody prejavu sudcu.⁴

5. Úprava mimosúdnych aktivít (zásada č. 9) je upravená jednou, všeobecne formulovanou vetou. Takto navrhnutú úpravu považujeme za nedostatočnú. Dokonca aj platný Etický kódex sudcov na Slovensku je v tejto oblasti obsažnejší, obsahoval úpravu tejto oblasti v 6 zásadách.
6. Prijímanie darov upravené v zásade č. 14, ktoré zakazuje sudcovi vyžadovať a prijímať akékoľvek dary, stimuly a výsady za podmienok tam uvedených by malo byť rozšírené aj na zákaz prijímania darov, stimulov a výsad jeho rodinnými príslušníkmi (rovnako za podmienky, ak mohli byť považované za prejav narušenia sudcovskej nezávislosti, nestrannosti, bezúhonnosti a morálnej integrity). Cieľom úpravy je obmedziť ovplyvňovanie sudcu, a tým narušiť jeho nestrannosť a nezávislosť. Uvedené je podľa nášho názoru možné úspešne dosiahnuť aj poskytnutím darov rodinným príslušníkom sudcu, čím by sa obišlo porušenie navrhovaných Zásad. Uvedenú úpravu obsahujú napr. Bangalórske zásady správania sudcov. Úpravu prijímania darov navrhovaných v Zásadách považujeme za nedostatočnú. Niektoré zahraničné zásady sudcovskej etiky upravujú popri prijímaní darov aj otázku prijímania pohostenia, napríklad pozvania na pracovné obedy, večere s právnikmi a inými kvalifikovanými odborníkmi a verejnými činiteľmi alebo predstaviteľmi, pri ktorých účasť sudcu možno rozumne vnímať ako výkon verejnej služby alebo profesionálnej povinnosti a ktoré v sebe neobsahujú nijakú mieru záväzku a sú úplne prijateľné. Zároveň požadujú obozretnosť, ak ide o účasť na podujatiach, ktoré sú legitímnymi marketingovými alebo reklamnými činnosťami, napríklad zo strany advokátskej komory alebo advokátskych kancelárií či právnických firiem alebo profesijných združení, kde by účasť sudcu mohol niekto vnímať ako snahu zapôsobiť na klientov alebo potenciálnych klientov.⁵
7. Bod IV. Zásad upravuje Záruky dodržiavania zásad sudcovskej etiky. Hlavným garantom majú byť samotní sudcovia, všeobecný dohľad nad aplikáciou a dodržiavaním vykonáva Súdna rada SR, interpretáciu a aplikáciu najmä pri poskytovaní konzultačnej činnosti majú zabezpečovať orgány sudcovskej samosprávy a sudcovské stavovské organizácie. V bode VI. Návrhu Zásad je zároveň uvedené, že zabezpečenie efektivity Zásad si nevyhnutne vyžaduje jednotný postup pri ich interpretácii a aplikácii sudcami a vyššie uvedenými orgánmi. Z uvedeného vyplýva, že jednotný

⁴ VIA IURIS realizovala analýzu všetkých disciplinárnych rozhodnutí vydaných v období rokov 2001 – 2011.

⁵ Príručka správania sudcu, Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska, 9 http://www.supremecourt.gov.uk/docs/guide_to_judicial_conduct.pdf

postup pri interpretácii a aplikácii etických zásad by malo zabezpečovať vyše 60 subjektov (t.j. sudcovské rady všetkých súdov a sudcovské stavovské organizácie). Podľa nášho názoru je dosiahnutie uvedeného cieľa (jednotný postup pri interpretácii a aplikácii) takýmto počtom subjektov nemožné. Práve preto si za uvedeným účelom vo viacerých krajinách vytvorili etické komisie, ktoré tieto kompetencie vykonávajú (napr. Litovská etická a disciplinárna komisia sudcov, Národná sudcovská etická komisia Maďarska a pod.). Kvalitný systém sudcovskej etiky zahŕňa okrem zásad sudcovskej etiky aj nadväzujúce procesné normy (najmä ak je profesijná etika prepojená s disciplinárnou zodpovednosťou) a inštitucionálnu podporu v podobe špecializovaných orgánov, napr. etických komisií. Preto považujeme za vhodné, aby interpretáciu a aplikáciu pri poskytovaní konzultačnej činnosti zabezpečoval aj na Slovensku jeden orgán, a to Etická komisia. Jednotné stanoviská pri výklade zásad sú nápomocné jednak sudcom, ktorí o stanovisko žiadali, ale po anonymnom publikovaní môžu slúžiť aj pre iných sudcov, riešiacich podobné dilemy. Takto sa posilňuje preventívny účinok profesijnej etiky.

Vážený členovia Súdnej rady Slovenskej republiky, schválenie nových zásad sudcovskej etiky je výnimočný a zodpovedný krok. Ako sme uviedli v úvode, prijatie kvalitných Zásad môže vyslať pozitívny signál o tom, ktoré hodnoty a povinnosti z nich vyplývajúce vnímajú sudcovia ako najdôležitejšie pre výkon svojej profesie. Aj svojím postojom k prijímaniu Zásad sudcovskej etiky môžete nesporne prispieť k pozitívnejšiemu vnímaniu justície verejnosťou. Vzhľadom na viaceré vyššie uvedené príklady nedostatkov predloženého návrhu Zásad sudcovskej etiky si dovoľujeme vyjadriť presvedčenie, že navrhnuté zásady by v uvedenom znení nemali byť schválené a mali by byť prepracované.

S úctou,

Milan Šagát
Výkonný riaditeľ VIA IURIS